

ISSN 2411-4758 (Print) 2518-1602 (Online)

Native word in ethnocultural dimension, Drohobych, Posvit, 2021, pp. 222-226.

DOI: <https://doi.org/10.24919/2411-4758.2021.217113>

УДК 81(477)(092)Романченко

**РЕЦЕНЗІЯ НА МОНОГРАФІЮ: РОМАНЧЕНКО А.
ЕЛІТАРНА МОВНА ОСОБИСТІТЬ У ПРОСТОРІ НАУКОВОГО
ДИСКУРСУ: КОМУНІКАТИВНІ АСПЕКТИ. Монографія, Одеса,
2019, 541 с.**

Олена КУЛЬБАБСЬКА,

доктор філологічних наук, професор кафедри сучасної української мови, Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, Чернівці (Україна) olena.k@i.ua

ORCID ID: <http://orcid.org/0000-0002-1858-9269>

Research ID: C-2287-2017 <https://publons.com/researcher/2154867/olena-valentinivna-kulbabska/>

Статтю подано до редколегії / The article is submitted to the editorial board: 15.10.2020.

Статтю опубліковано / The article is published: 22.02.2021.

**REVIEW OF MONOGRAPH: ROMANCHENKO A. ELITIST
LINGUISTIC PERSONALITY IN THE SCIENTIFIC DISCOURSE
SPACE: COMMUNICATIVE ASPECTS Monograph, Odesa, 2019,
541 p.**

Olena KULBABSKA,

Doctor of Sciences in Philology, Professor of Department of Modern Ukrainian language of Yuriy Fed'kovych Chernivtsi National University (Ukraine) olena.k@i.ua

In the monograph the comprehensive analysis of the communicative specificity of the elitist linguistic personality (ELP) in the scientific discourse focusing on a wide range of its presentation originality. It clarifies the dimensions of the elitist linguistic personality objectifications in various aspects (psychological, social, philosophical, cultural ones), explains the ELP concept essence, substantiates the criteria of its isolation basing on the typical features inherent for the high speech culture mediums, which is respectively tested on the famous personalities' media, epistolary, artistic, diary discourses, and the famous Ukrainian linguists' communicative explications material.

Keywords: *communicative strategy; communicative tactics; elitist linguistic personality; linguistic personality structural organization; linguo-individualization; scientific-linguistic discourse; verbal.*

Дослідницькі пріоритети сучасної лінгвістики ґрунтуються на *антропоцентричній домінанті*, а тому акцент у мовознавчих студіях змістився із системоцентричної на когнітивну й комунікативно-функційну проблематику. І хоча кожен із зазначених напрямів має чітко окреслений об'єкт і предмет вивчення, однак те спільне, що їх об'єднало, – це принципи, серед яких безсумнівно першість отримав антропоцентричний. У такий спосіб новітня дослідницька парадигма актуалізувала потребу всебічного аналізу мовної особистості, яка спрямовує свої світоглядно-пізнавальні, історико-культурні, філологічні знання, наукові ідеї на креативні проєкти для розвитку української науки, культури, освіти.

Кореляція самобутнього, новаторського й типового, традиційного в творчих манерах відомих українських мовознавців – Юрія Карпенка, Світлани Єрмоленко, Павла Гриценка, Олександра Бондаря, уможливило віднайдення й дефінування специфічних рис мовотворчості кожного з них, що доводить авторка монографічного дослідження Алла Романченко. Науковий дискурс представників Одеської та Київської лінгвістичних шкіл характеризується високою ментально-пізнавальною та ціннісно-образною концептосферами; є відчуття, ніби найменший порух думки чи смисл у їхніх наукових констатаціях завжди шукає образне обличчя живої мови чи прецедентного художньо-публіцистичного тексту.

Надзвичайно цікавим і обґрунтованим є вибір *фактичної бази дослідження* – різножанрові тексти й дискурси (усні та писемні) обраних непересічних учених, що охоплюють монографії, статті, автореферати, рецензії, відгуки, радіопередачі, відкриті лекції, виступи, поширені в інтернет-мережі.

Отож поява монографії А. П. Романченко – на часі й зумовлена необхідністю вивчення елітарної мовної особистості як носія високої мовленнєвої і передусім – національної, українськоцентричної культури, що на сучасному етапі розвитку національної свідомості, укорінення фундаментальних ціннісних пріоритетів громадянського суспільства набуває неабиякого значення й ваги.

Актуальність рецензованої праці увиразнює те, що в українському мовознавстві дотепер не представлений комплексний аналіз комунікативної специфіки елітарних мовних особистостей у спектрі їхньої презентаційної оригінальності, виявлення специфіки мовної та концеп-

туальної картин світу. До того ж ґрунтовного розпрацювання потребує один із надважливих лінгвоперсоналогічних напрямів, запропонованих авторкою, – *лінгвоелітології*, скерованої на реконструкцію комунікативної особистості в усьому обширі її виявів, визначення критеріїв і чинників сформованості елітарної мовної особистості, опис лінгвоіндивідуалізацій, виявлення й подальше установалення типології комунікативних стратегій в українському науковолінгвістичному дискурсі. За визначенням дослідниці, «Лінгвоелітологія, корелюючи із соціально-філософською концепцією «теорії еліт», може охопити проблеми елітарності мовленнєвої культури не тільки політичної, розроблюваної в елітознавстві, а й художньої, конфесійної, епістолярної та інших елітарних мовних особистостей (ЕМО)» (с. 103).

Задекларована у вступі *мета* – «з'ясувати комплекс виявів комунікативної специфіки елітарної мовної особистості у просторі наукового дискурсу» (с. 12) – визначила логіку структурування емпіричного матеріалу, зокрема вступної частини, п'яти розділів, загальних висновків, списків наукової (699 позицій) та довідкової (20 позицій) літератури, використаних джерел (145 позицій). В основній частині монографії наведено 4 таблиці, 5 діаграм і 1 гістограму (сс. 71, 87, 90, 98, 215; 232, 233, 234), що вдало унаочнюють результати наукового аналізу.

Розділ 1 «**Теорія мовної особистості в сучасній науковій парадигмі**» (сс. 24–105) присвячено різновекторному визначенню поняття «особистість» з опертям на суміжні науки – психологію, соціологію, філософію, культурологію та лінгвоперсоналогію. Авторський підхід є цілком мотивованим, оскільки дав змогу випрацювати й обґрунтувати узагальнений алгоритм реконструкції елітарної мовної особистості українського вченого-лінгвіста (с. 456) у вимірах персоналогічних інтерпретацій. З огляду на авторську концепцію, *елітарна мовна особистість* – «інтелектуально обдарована людина, що яскраво репрезентує себе в усному і писемному мовленні, досконало володіє всім комплексом мовних, комунікативних, моральних та етичних норм» (с. 130).

У розділі 2 «**Елітарна мовна особистість у різнорівневих дискурсах**» Алла Романченко апробувала власну дефініцію «сформованість і / чи несформованість мовної особистості», що відкриває перспективу широкого обговорення задекларованої проблеми в наукових колах. Із цією метою проведено психолінгвістичний експеримент на вільні словесні асоціації до концепту «елітарність» і встановлено достатньо повний перелік критеріїв окреслення змістового наповнення засадничого поняття «елітарна мовна особистість» (з-поміж них ортологічні, жанрові, риторичні, комунікативні, аксіологічні, етичні критерії). Прикметно,

що студіювання мовної особистості оперте на різнопланові дискурси – медійний, художній, епістолярний, щоденниковий (с. 131–159).

Заслуговує поцінування розділ 3 **«Науковий дискурс як простір реалізації елітарної мовної особистості»**, що ґрунтується на дедуктивному методі «від загального до часткового». Серед ключових моментів аналізу виокремимо три, що мають теоретично-прикладне значення: статус елітарної особистості в науковому дискурсі загалом і елітарної мовленнєвої особистості лінгвіста зокрема; лінгвальні параметри наукового дискурсу (до них авторка уналежнює категорії аргументативності, адресантності, інтертекстуальності, інтердискурсивності).

Цікавим, без сумніву, є розділ 4 **«Лінгвоіндивідуалізації елітарної мовної особистості вченого»**, у якому окреслено особистісні маркери елітарного науковця, його комунікативне портретування на вербально-семантичному й лінгвокогнітивному ярусах, зокрема встановлено репертуар засобів авторської модальності (*на синтаксичному рівні* – вставні та вставлені конструкції, інтеррогативні маркери, окличні речення, незакінчені та перервані комунікати, парцельовані конструкції; *на лінгвокогнітивному* – метафори, епітетні структури, фраземи).

Ґрунтовним є 5 розділ монографії **«Стратегії й тактики елітарної особистості вченого-лінгвіста в науковому дискурсі»**. Дослідниця зосередила пильну увагу на кваліфікації 7 комунікативних стратегій: на аргументативній, самопрезентативній, соціативно-інфлюктивній, мовно-патріотичній, естетичній, стратегіях критики, хеджингу, що корелюють із глибинними аспектами неповторного бачення та розуміння світу особистостями, тобто ідіюстилями та ідіолектами українських науковців. Запропонований у книзі алгоритм особистісної реконструкції через умотивоване використання стратегій і тактик у процесі мовленнєвої діяльності вможлиблює його транспозицію і в інші дискурсивні сегменти, що, на нашу думку, уяскравлює загальний здобуток авторки.

Переконливим і об'єктивним є розділ монографії **«Загальні висновки»**, у яких лаконічно репрезентовано найважливіші результати авторських спостережень у царині теорії й практичного аналізу важливих аспектів сучасної лінгвоперсонології.

Наукова новизна монографічного дослідження А. П. Романченко полягає в тому, що в ньому вперше в українському мовознавстві комплексно досліджено елітарну мовну особистість ученого-лінгвіста, встановлено домінування україноцентричного світогляду, обґрунтовано поняття *елітарна мовна особистість*, визначено критерії її виокремлення, виявлено специфіку лінгвоіндивідуалізацій елітарної мовної особистості

вченого-мовознавця, встановлено й схарактеризовано комплекс комунікативних стратегій і тактик у межах науковолінгвістичного дискурсу.

Безперечною є *теоретична цінність* виконаного дослідження, що не лише поглиблює основи теорії лінгвоперсонології, а й обґрунтовує новий напрям у сучасному мовознавстві – лінгвоелітологію, апробовує новий методологічний інструментарій. У цьому вбачаємо *перспективу* подальших студій, присвячених дослідженню комунікативного таланту фахівців певної сфери інтелектуального знання.

Переконані: монографія цікава не лише науковцям і викладачам закладів вищої освіти, а й студентам другого й третього освітніх рівнів, які цікавляться проблемами лінгвоперсонології, комунікативної лінгвістики, прагматикою мовленнєвого спілкування, теорією наукового дискурсу.